

A társadalmi megismerés

A valóság

- Kvantum –mechanika (a legkisebb részecskék)
- Isten kockajátékos-e vagy sem?
- Determinizmus és indeterminizmus
- Heisenberg effektus: a megfigyelő által konstituált valóság
- Valószínűség

Társadalmilag megszerkesztett valóság

- A megismerés és a megismert társadalmi meghatározottsága
- Nincs megismerő és nincs megismert társadalmon kívül
- Antropológiai állandók (nyitottság, nyelvhez kötöttség, cselekvés, önmeghatározási kényszer, jelentés-keresés)
- Kulturális változékonyság

Megismerés és nyelv

- Ami mindenekelőtt „van” az a lét
- A megismerés az ember és a lét párbeszéde
- A lét a megismerésben nyelvhez jut (létezők)
- A nyelv a lét háza
- A nyelv hajlékában lakozik az ember
- Az alkotók e hajlék őrzői
- Mondásaik a létet kifejezik, megőrzik, hozzáférhetővé teszik
- Értelmezés (nyelv + nyelv)

A lét és a nyelv

- A mondatok (végtelen, megszámlálhatatlan, határtalan)
- „Apeiron” –kint, és „apeiron” bent
- A „létezők” és a „szavak”
- „GPS” Igék, főnevek, tulajdonság-jelzők, névmás, időjelzők, hely-jelzők
- Állítás („Van”)
- Tagadás („Nincs”)
- Feltételezés („Lehet”)
- Kérdés (rugalmasság, összekapcsolás, ellenőrzés, újítás)

Szöveg-architektúrák

- Orális: hagyomány, kollektív, emlékezet-centrikus, töredezett, partikuláris
- Írásos: újíto-értelmező, képzelet-centrikus, sztenderdizált, univerzális
- Írásbeliség (Hajnal)-társadalmi szervezetek
- Internet (beszéd+írás)

Az igazság

- *De mégis, miért nem maradunk meg az igazság azon lényegénél, amely időközben évszázadok óta otthonossá vált számunkra? Az igazság ma és már régóta a megismerésnek a dologgal való megegyezését jelenti.*
- *Ahhoz azonban, hogy a megismerés és a megismerést kialakító és kimondó mondat a dologhoz mérhető legyen, s ahhoz, hogy azt megelőzően a dolog kényszerítő erejű lehessen a mondatot illetően, **a dolognak magának mint olyannak mégiscsak meg kell mutatkoznia.***
- *De hogyan mutatkozhatna meg, ha nem léphet ki rejtettségéből, ha nem az el-nem-rejtettben áll? A mondat igaz, ha az el-nem rejtetthez, azaz az igazhoz igazodik. A mondat igazsága újra és újra csak ez a helyesség. A kritikai igazságfogalmak - melyek Descartes óta az igazságból mint bizonyosságból indulnak ki - csak a helyességeként vett igazságmeghatározás változatai.*
- *Az igazságnak ez a számunkra közismert lényege, az elképzelés helyessége, az igazságon mint a létező el-nem rejtettségén áll vagy bukik. (Martin Heidegger: A műalkotás eredete, Európa, Budapest, 1988, 81-82.o.)*

A tudás

- Manifeszt tudás(a világ nekünk, rólunk, velünk)
- Tudományos tudás (molekulák, atomok, elektronok, kvarkok, gravitáció, energia etc.)
- (Wilfrid Sellers)

A tudat illúziója

- A világ magában van, nem értünk, és az a feladat, hogy tudományosan megmagyarázzuk, mi vezetett oda, hogy a molekulákból olyan lények jöjjenek létre, mint mi, komplex fizikai tárgyak, akiknek minden, önmagukat beleértve, annyira különbözőeknek tűnnek. (Daniel Dennett)

Hétköznapi tudás

- „Minél betegebb valaki, annál nyavalyásabb akinek nincs pénze, reménye és megelégedettsége, az híján van három jóbarátnak,
az eső nedves, a tűz pedig megégeti az embert
a jó legelőn meghízik a birka
a legfőbb oka az éjszakának a nap hiánya”

A hétköznapi megismerés

- Központban az „én”, („akárki”)
- Aktivizmus
- Pragmatizmus („nekem hasznos”)
- Homályosság (jövő)
- Inkoherencia (motivációk változékonysága)
- Ellentmondásosság (szerepek sokasága)
- Természetes attitűd/Magától értetődőség
- Tipizációk („Mi van” vs. „Mi nincs”)
- Relevanciák (Mi a „fontos”, mi a „nem fontos”)
- Interszubszejtivitás (kommunikativitás)

„A tudás fája”

- Vélemények
- Nézetek
- Nézetrendszer
- Attitűdök
- Sztereotípiák
- Előítéletek
- Ideológiák
- Értékek

Változó relevanciák

- „Igen. Elfelejtenek bennünket. Ez sorsunk- semmit sem tehetünk ellene. Azt, ami nekünk **komolynak, jelentősnek, nagyon fontosnak tetszett**, idővel elfelejtik vagy jelentéktelennek látják. És ebben az a legérdekesebb, hogy mi nem is tudjuk, mit tartanak majd **nagynak és fontosnak**, és mit **kicsinynek és nevetségesnek**. Vajon Kopernikusz vagy Kolumbusz felfedezését nem látták-e kezdetben haszontalannak és nevetségesnek, és nem tartották-e egy különb örült firkáit valóságos kinyilatkoztatásnak? És az is lehet, hogy majd a mi életünket, melyben oly jól megvagyunk, később különösnek, kényelmetlennek, értelmetlennek, nem eléggé tisztának, sőt talán bűnösnek is ítélik.” (Csehov, Három nővér)

Keretek/Scriptek

- Valóság (eredeti, vissza nem térő, elmúló, téttel teli)
- Játék
- Álom, képzelet, emlékezet, „deja vu”
- Humor, irónia, abszurd
- Örület
- Mítosz

Tények és értékek

- Empirikusan ellenőrizhető tudás (tények)
- Empirikusan nem ellenőrizhető tudás (értékelések)
- Értékelési készlet
- Minél kevésbé lehetséges az objektív, nem társadalmi eszközökhöz hozzáférni, az emberek annál inkább a mások megfelelő véleményeivel (és képességeivel) való összehasonlítás révén értékelik saját tudásukat
- Paradoxon: a „szem akadályoz a látásban”
- Hit és hiszékenység (védelem)

Társadalmilag szerkesztett valóság

- Közelség és távolság
- Közvetlen és mediatizált kommunikáció
- Létezők (szociális reprezentációk)
- Magyarázatok

Tudásszociológia

- Marx, Scheler, Mannheim
- A megismerés hozzárendelése egy-egy nagy társadalmi identitáshoz, osztály, nem, nemzedék)
- Scheler: „a gondolkodásnak és az értékeknek a kategória rendszerei-amelyek az emberi történelemben kialakulnak, haladnak és átalakulnak- ha érvényességük és eredetük szerint nem is, ám kiválasztásuk és választékuk szerint osztályszerűen meghatározottak „
(Scheler)

Alsó és felső osztályok tudásmintái

- Előrenézés
- Mechanikus
- Realizmus
- Materializmus
- Indukció
- Pragmatizmus
- Optimizmus
- Dialektika
- Környezet/Nevelés

- Visszanézés
- Teleologikus
- Idealizmus
- Spiritualizmus
- Dedukció
- Intellektualizmus
- Pesszimizmus
- Metafizika
- Születés/Gének

Fejlődő és nem fejlődő kultúrák

Fejlődés

Fejlődés-rezisztencia

racionalitás

irracionalitás

saját sors

kollektív sors

tervezés

fatalizmus

kreativitás

ismétlés

empíria

metafizika

Tudások

- Vallás (átfogó, kozmikus világkép, rend)
- Művészet (ember és lét párbeszéde, időben és időn kívül, „halhatatlanság”)
- Tudomány (racionalizmus)

Kultúrák

- Totalitás (jelentések szervezése)
- Metafizika
- Eltérő alapfeltevések
- Eltérő megközelítések (analitikus vs. holisztikus, individualisztikus vs. kollektivistikus, lineáris vs. cirkuláris)
okok és következmények, értékek, motivációk)
„Civilizációk harca”

Civilizációk összecsapása

- „értékek, normák, intézmények, gondolkodásmódok, melyeknek az egymást követő nemzedékek elsődleges jelentőséget tulajdonítanak.” (Bozeman)
- Totalitás
- Tágasság (történelem, vallás, szokások)
- Keletkezés, virágzás, működés, hanyatlás)
- Fuzzy halmazok

Összeegyeztetlenség

- „Még ha akarnánk, se tehetnénk ezt, sok nyomós okból. Az első és legfontosabb az, hogy a perzsák felégették és lerombolták isteneink képmásait és hajlékait. Mindennél fontosabb kötelességünk, hogy ezért bosszút álljunk, így hát nem köthetünk szerződést azokkal, akik ezeket a rémségeket elkövették. Másodsor: a helléneket összeköti a közös eredet és a közös nyelv, közösek a templomaink és áldozati szertartásaink, azonos az életmódunk: elképzelhetetlen, hogy az athéniak mindezt megtagadják.” (Herodotosz, A görög perzsa háború. P. 610. Idézi: Huntington, p. 51.)

Mai civilizációk

- Kinai (konfuciánus)
- Japán
- Hindu
- Iszlám
- Ortodox keresztény
- Nyugati keresztény (katolikus+protestáns)
- Latin-Amerikai
- Afrikai

Dimenziók

- Egyén és közösség viszonya (sors, szabadság, dráma)
- Egyenlőség-egyenlőtlenség-mobilitás)
- Jog és hatalom (erőszak, önkény)
- Fejlődés képessége

VUCA

- Volatility (Változékonyság)
- Uncertainty (Bizonytalanság)
- Complexity (Komplexitás)
- Ambigouity (Kétértelműség)
- Globális válság (klíma változás, migráció, társadalmi igazságtalanságok, civilizációk egymásba hatolása)
- Kaordikus helyzet (Káosz és Rend)